

*Столярський О. В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародного права
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ОКРЕМІ ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ЩОДО ДЕФІНІЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ У МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Анотація. У статті досліджуються окремі доктринальні підходи щодо дефініції міжнародних злочинів у міжнародному кримінальному праві, аналізуються норми міжнародного кримінального права в цій сфері.

Ключові слова: доктрина, дефініція, міжнародний злочин, міжнародне кримінальне право.

Постановка проблеми. Актуальність досліджуваної проблеми є очевидною, оскільки, по-перше, на сьогодні в доктрині міжнародного права не існує єдиного підходу вчених щодо розуміння поняття міжнародних злочинів, по-друге, немає його і в міжнародних угодах щодо боротьби зі злочинністю, в яких лише закріплені поняття окремих його видів. Окрім цього доктринальні підходи українських і зарубіжних вчених щодо дефініції міжнародних злочинів у міжнародному кримінальному праві значно відрізняються, що й обумовлює необхідність у досліджуваній проблемі.

В українській науці міжнародного кримінального права окремі проблемні питання визначення поняття та сутності міжнародних злочинів досліджували такі вчені: В.А. Василенко [10], Н.А. Зелінська [32], В.І. Ролінський [33], Є.Л. Стрельцов [12], С.М. Мохончук [34], М.М. Гнатовський [35], однак ця проблема потребує нового комплексного наукового підходу в дослідженні особливостей вітчизняної та зарубіжної доктрини щодо дефініції міжнародних злочинів у контексті специфіки розуміння сучасного міжнародного кримінального права.

Мета статті. Основною метою написання цієї статті є спроба комплексного наукового дослідження окремих доктринальних підходів щодо дефініції міжнародних злочинів у міжнародному кримінальному праві, аналізу норм міжнародного кримінального права в цій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. У чинних двосторонніх і багатосторонніх договорах широко вживається термін «злочини проти миру та безпеки людства». Згідно з проектом Кодексу злочинів проти миру і безпеки людства, складеним Комісією міжнародного права за дорученням Генеральної Асамблеї ООН ще в 1954 р., до таких злочинів віднесено злочини проти миру, військові злочини і злочини проти людяності [1, с. 2]. У проекті Кодексу класифіковано злочини, прописані в Статуті Міжнародного військового трибуналу від 8 серпня 1945 р. [2, с. 165]. Радянський юрист А.Н. Трайнін дуже образно і влучно назвав ці протиправні дії злочинами проти людства [3, с. 23]. Цей термін був сприйнятий і практикою держав. У Конвенції про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства 1968 р. широко використано це поняття в низці статей. У Конвенції про припинення злочину апартеїду і покаранні за нього від 30 грудня 1973 р. апартеїд був визнаний злочином проти людства, який порушує принципи міжнародного права, цілі і принципи Статуту ООН і створює серйозну загрозу для міжнародного миру та безпеки [4, с. 18].

Комісія міжнародного права в ході підготування проекту статей про відповідальність держав розробила поняття міжнародного злочину. На думку членів Комісії, міжнародно-протиправне діяння, що виникає в результаті порушення державою міжнародного зобов'язання, настільки основоположного для забезпечення життєво важливих інтересів міжнародного співтовариства, що його порушення розглядають як злочин перед міжнародним співтовариством загалом, і є міжнародним злочином [5, с. 21]. Збіг переліку злочинів проти миру і безпеки людства з переліком міжнародних злочинів переконливо свідчить, що і той, і інший терміни позначають ідентичні поняття – злочини проти людства.

Однак, поняття «злочини проти людства» слід відмежовувати від поняття «злочини проти людяності», які є різновидом перших. Так, український вчений юрист-міжнародник М.М. Гнатовський стверджує, що в сучасному міжнародному праві під злочинами проти людяності розуміють широкомасштабні та систематичні порушення прав людини, що вчинюються проти цивільного населення та становлять тяжке посягання на життя, здоров'я та гідність великої кількості людей та здійснюються щодо значної частини або всього цивільного населення певної місцевості. Злочини проти людяності є частинною поширеної практики найбрутальніших порушень прав людини або відбуваються в рамках політики (плану) державної влади чи організованих державо-подібних політичних груп. Злочини проти людяності заборонені в будь-який час, незалежно від існування на відповідній території збройного конфлікту [35, с. 171].

Проте слід згадати, що в радянській науці загальною визначенням було поняття міжнародних злочинів. Але відразу ж слід зазначити, що такі злочини більшістю юристів обґрунтовано розглядаються як один з видів порушень норм міжнародного права. Д.Б. Левін першим висловив думку про необхідність проведення відмінності між «простими порушеннями міжнародного права і міжнародними злочинами, такими, що підривають його основи та найважливіші принципи» [6, с. 105].

Дещо пізніше, розвиваючи цю думку, Г.І. Тункін писав: «Сучасне міжнародне право знає дві категорії правопорушень, суб'єктом яких може бути держава і які спричиняють різну відповідальність. До першої відносять правопорушення, що становлять небезпеку для миру. Сюди належать дії держав, які створюють або можуть створити загрозу безпеці державам, що є порушенням миру або акти агресії... До другої категорії слід віднести всі інші правопорушення, за винятком тих, які становлять небезпеку для миру. Щодо цих правопорушень відповідальність держави обмежена більш вузькими межами» [7, с. 297].

У зв'язку з розробленням питань міжнародно-правової відповідальності і міжнародно-правових санкцій у низці робіт була запропонована класифікація міжнародних правопорушень на міжнародні злочини і делікти. Такого ж поділу міжнародних правопорушень дотримується Л.А. Моджорян. Під міжнарод-

ним деліктом вона розуміє «нічим не спровоковане порушення державою основних прав іншого суб'єкта міжнародного права, що тягне за собою його відповідальність, тобто обов'язок закладити заподіяні і відшкодувати завдані збитки» [8, с. 216].

Що ж стосується міжнародного злочину, то під ним потрібно розуміти особливо важкий міжнародний делікт, загрозливий самому існуванню держави чи нації [8, с. 217]. Про необхідність виділення та категоризації міжнародних правопорушень та міжнародних злочинів держав «є те, що вони, по-перше, порушують не тільки конкретні права тієї чи іншої держави, але і корінні основи міжнародних відносин, тим самим вони знаходяться в суперечності з основними принципами міжнародного права; по-друге, спрямовані не тільки проти інтересів окремої держави, але й проти інтересів усіх держав, і, по-третє, дають державам підстави для вжиття рішучих заходів впливу на державу-порушницю аж до застосування військових санкцій і прийняття ефективних гарантій проти повторення злочинів у майбутньому» [9, с. 39].

Український вчений В.А. Василенко пропонує тричленний розподіл міжнародних правопорушень на підставі таких критеріїв: значимість міжнародно-правових актів і характер регульованих або правових відносин; передбачуваний спосіб дій держави-правопорушника; ступінь соціальної небезпеки і характер наслідків міжнародного правопорушення. За цими критеріями він ділить всі міжнародні правопорушення на три основні види:

- 1) ординарні міжнародні правопорушення;
- 2) особливо небезпечні міжнародні правопорушення;
- 3) найтяжчі міжнародні злочини [10, с. 188].

Такої ж класифікації дотримується А.В. Дмитрієв [11, с. 286].

Є.Л. Стрельцов стверджує: «Згідно з прийнятою в міжнародному праві класифікацією кримінальна відповідальність фізичних осіб настає за вчинення таких злочинів: 1) міжнародні злочини, відповідальність за які фізичні особи несуть тільки за умови, що їх діяння пов'язані зі злочинною діяльністю держав; 2) за вчинення злочинів міжнародного характеру [12, с. 424].

Західні автори також виділяють різні міжнародні правопорушення в залежності від серйозності дій. У їхніх роботах простежується загальна думка про поділ міжнародних правопорушень, хоча й бракує однозначних термінів для позначення понять міжнародного злочину та міжнародного делікту [13, с. 373].

Не зачіпаючи глибоко проблему класифікації міжнародних правопорушень, необхідно відзначити загальне визнання в доктрині міжнародного права такої особливої категорії, як «міжнародні злочини». У матеріалах Комісії міжнародного права чітко простежується думка, що визнання міжнародного правопорушення міжнародним злочином пов'язано з особливим об'єктом порушеного зобов'язання. Згідно з п. 3 ст. 19 проекту статей про відповідальність держав міжнародні злочини виникають у результаті: а) важкого порушення міжнародного зобов'язання, яке має основоположне значення для забезпечення міжнародного миру і безпеки; б) важкого порушення міжнародного зобов'язання, яке має основоположне значення для забезпечення права народів на самовизначення; в) важкого та масового порушення міжнародного зобов'язання, яке має основоположне значення для захисту людської особистості; г) важкого порушення міжнародного зобов'язання, яке має основоположне значення для захисту навколишнього середовища» [14, с. 194].

Комісія віднесла до числа таких злочинів агресію, також порушення зобов'язань щодо забезпечення права народів на самовизначення, ліквідацію колоніалізму, рабства, геноциду, апартеїду, а також порушення зобов'язань щодо Охорони навколишнього середовища.

Міжнародний суд ООН у рішенні щодо справи Barcelona Traction від 5 лютого 1970 р. зазначив різне значення зобов'язань держав і дійшов висновку про різні наслідки їхніх порушень. Так, Міжнародний суд вважає, що «необхідно встановити основне розходження між зобов'язаннями держав щодо міжнародного співтовариства загалом, та зобов'язаннями, які стосуються іншої держави в рамках дипломатичного захисту. Навіть за своїм характером перші стосуються всіх держав. Враховуючи значення розглянутих прав, всі держави можна вважати як такі, що мають юридичний інтерес щодо захисту цих прав. Зобов'язання, про які йдеться, становлять собою зобов'язання ergo omnes. Вони є наслідком того в сучасному міжнародному праві, що акти агресії і геноциду поставлені поза законом, а також принципів і норм, що стосуються основних прав людини, включаючи захист від рабства і расової дискримінації. Деякі права на відповідний захист включені в загальне міжнародне право. Інші права репрезентовані міжнародними деліктами, мають універсальний або квазіуніверсальний характер» [15, с. 32].

У працях радянських юристів проаналізовано основні характерні риси міжнародних злочинів. Д.Б. Левін зазначає, що міжнародні злочини – це посягання на корінні основи міжнародного спілкування на права і інтереси всіх держав [9, с. 20].

М.С. Лазарев додає, що міжнародні злочини, посягають на незалежність кожного народу та мирні відносини між народами [16, с. 178].

Л.А. Моджорян вважає, що злочини цього роду – це посягання на саме існування держави і нації [17, с. 143].

У разі виділення з міжнародних правопорушень не тільки міжнародних злочинів та деліктів, але й особливо небезпечних міжнародних правопорушень, виникає певне змішування понять. З цієї точки зору цікаво розглянути погляди, висловлені В.А. Василенко про поділ міжнародних правопорушень. Він розрізняє особливо небезпечні міжнародні правопорушення і найважчі міжнародні злочини.

«Особливо небезпечні міжнародні правопорушення, – пише В.А. Василенко, – передбачені міжнародно-правовими нормами, в яких закріплені зобов'язання держав не тільки одна перед одною, але і перед усім міжнародним співтовариством держав. Це певна група норм, дотримання приписів яких відіграє суттєву роль для підтримання міжнародного правопорядку» [10, с. 187].

Сукупність ознак, що характеризують окремі особливо небезпечні міжнародні правопорушення, В.А. Василенко виводить із заборон, що містяться в угодах, регулюють міжнародне співробітництво в спеціальних сферах. До таких угод належать: Женевська конвенція про відкрите море 1958 р., Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, космічному просторі і під водою 1963 р., Договір про заборону розміщення на дні морів та океанів і в земних надрах ядерної зброї та інших видів масового знищення 1971 р. Конвенція про заборону розробки, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) зброї і токсинів та їхнє знищення 1972 р. та інші.

До найважчих міжнародних злочинів В.А. Василенко відносить особливо групу міжнародних правопорушень, ознаки яких чітко сформульовані в міжнародних угодах. Міжнародні злочини – це фактично посягання «на самі підвалини міжнародного правопорядку, найбільш суттєві права й інтереси всього міжнародного співтовариства держав». Такі посягання ставлять під загрозу саме існування держав і народів [10, с. 189]. «Найтяжчі міжнародні злочини, з огляду на їхню особливу небезпеку для міжнародного співтовариства і всього людства, називають також злочинами проти людства.

Далі автор зазначає, що в узагальненому вигляді визначення і класифікація злочинів проти людства подані в Статутах Нюрнберзького і Токійського міжнародних військових трибуналів. Він вважає, що визначення, сформульовані в цих статутах, застосовують й до держав, оскільки вони стосуються норм міжнародного права, які поставили агресивну війну поза законом і заборонили застосування у збройному конфлікті недозволених засобів і способів його ведення, зокрема жорстоке поводження з військовополоненими і цивільним населенням.

В.А. Василенко справедливо відносить вбивства, винищення, поневолення, заслання та інші жорстокі дії, вчинені щодо цивільного населення до чи під час війни, переслідування за політичними, расовими чи релігійними мотивами з метою здійснення або у зв'язку з будь-яким іншим міжнародним злочином до злочинів проти людства. До найважчих міжнародних злочинів він також відносить колоніальну агресію, колоніальну анексію, об'єднуючи їх у групу «злочини колоніалізму». Нарешті, до категорії найважчих міжнародних злочинів він відносить екоцид, розуміючи його як навмисний вплив на навколишнє середовище, що спричиняє такі зміни, які ведуть до руйнувань, страждань і загибелі людей [10, с. 190].

При всій привабливості такої логічної класифікації міжнародних правопорушень з нею складно погодитися. Що ж стосується складу «особливо небезпечних міжнародних правопорушень», то вони повністю підпадають під визначення міжнародного злочину, даного Комісією міжнародного права в ст. 19 проекту статей про відповідальність держав. Припустимо, складно з категорії міжнародних злочинів виділити найважчі, але тут потрібно користуватися іншими критеріями. Безсумнівно, що і ті міжнародно-протиправні дії, які В.А. Василенко характеризує як найважчі міжнародні злочини, спрямовані проти життєво важливих інтересів міжнародного співтовариства загалом, які порушують зобов'язання, мають основоположний характер.

Загально визнано в радянській науці міжнародного права, що міжнародні злочини підпадають під міжнародно-правову відповідальність і санкції, які включають у себе і міжнародну кримінальну відповідальність фізичних осіб, винних у їхньому вчиненні. «Найважливішою особливістю найважчих міжнародних злочинів є те, що їхні наслідки припускають не тільки відповідальність держави загалом, але і міжнародну кримінальну відповідальність винних посадових осіб» [18, с. 431]. Незважаючи на різні погляди щодо визначення поняття міжнародного злочину, у Комісії міжнародного права було висловлено спільну думку про те, що міжнародна кримінальна відповідальність фізичних осіб, винних у їхньому вчиненні, є складовою міжнародно-правової відповідальності держав [19].

З огляду на сказане, можна визначити такі міжнародні правопорушення, як міжнародні злочини. Вихідною юридичною базою для цього є Статут Нюрнберзького міжнародного військового трибуналу, і передусім ст. 6 про злочини проти людства [20, с. 279]. У ході його підготування до нього були включені міжнародні злочини, вчинені фашистською Німеччиною [21, с. 175]. У Статуті міжнародного військового трибуналу всі міжнародні злочини поділені на три групи. До першої групи належать злочини проти миру: «планування, підготування, розв'язання або ведення агресивної війни або війни з порушенням міжнародних договорів, угод чи запевнень, або участь у спільному плані чи змові, спрямовані на здійснення будь-якої з цих дій». До другої групи віднесено військові злочини: «вбивства, катування або продаж у рабство чи для інших цілей цивільного населення окупованої території; вбивства або катування військовополонених чи осіб, які перебувають у морі;

вбивство заручників; пограбування громадської чи приватної власності; безглузде руйнування міст чи сіл; розорення, невинуватого військовою необхідністю, та інші злочини». Третя група – це злочини проти людяності: «вбивства, винищення, поневолення, заслання та інші жорстокі дії, вчинені щодо цивільного населення до або під час війни, або переслідування за політичними, расовими чи релігійними мотивами з метою здійснення або у зв'язку з будь-яким злочином, який підлягає юрисдикції трибуналу, незалежно від того, чи були ці дії порушенням внутрішнього права країни, де вони були вчинені, чи ні».

Звичайно, угоду між урядами СРСР, США, Великобританії, Тимчасовим урядом Франції про судові переслідування і покарання головних військових злочинців європейських країн досі від 8 серпня 1945 р., частиною якого є Статут міжнародного військового трибуналу, виконано, і вона не діє сьогодні. Але це угода послужила основою для загального визнання всіма державами як звичаєвої норми нюрнберзьких принципів, про що свідчить резолюція Генеральної Асамблеї ООН і розробка проекту Кодексу злочинів проти миру і безпеки людства [22].

У сучасному міжнародному праві чинна низка нових конвенційних і звичаєвих норм, які розширюють перелік міжнародних злочинів. Це перш за все заборона застосування сили в економічній сфері. Викрити і засудити економічний примус більш складно, ніж випадки військового застосування сили. Але документи багатьох міжнародних конференцій і Хартія економічних прав і обов'язків держав і низка інших угод забороняють застосування сили в економічній сфері [23]. Значно розширено й уточнено перелік дій, які є військовими злочинами в чотирьох Женевських конвенціях 1949 р. і інших договорах: Конвенції про поліпшення участі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 р., Конвенції про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, потерпілих у корабельній катастрофі, зі складу збройних морських сил від 12 серпня 1949 р., Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р., Конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р., Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту від 14 травня 1954 р., Додатковому протоколу від 12 серпня 1949 р., до Женевських конвенцій від 12 грудня 1977 р.

Визнано злочинами проти людяності геноцид і апартеїд [24]. Військовими злочинами визнано в багатьох багатосторонніх конвенціях розміщення певних видів озброєння в зоні Землі і Космосу [25]. Процес розширення переліку складу злочинів триває.

Особливості міжнародних злочинів виразно проявляються при їхньому порівнянні з менш небезпечними міжнародними правопорушеннями, які було названо міжнародним деліктом.

У класичній доктрині міжнародного права міжнародний делікт зазвичай визначають як порушення норм міжнародного права або міжнародних зобов'язань. Багато вчених розглядали цю тему. Так, наприклад, К. Штруп пише: «Міжнародний делікт – це певна дія держави в її відносинах з потерпілою державою» [26, с. 557]. Відомий швейцарський юрист П. Гугенхейм визначає міжнародний делікт як порушення зобов'язання, передбаченого нормою міжнародного права [27, с. 132].

Але в сучасному міжнародному праві у зв'язку з виділенням міжнародних злочинів в особливу групу міжнародних правопорушень все більш визнаним стає розуміння делікту як менш небезпечної неправомірної поведінки держав. М.І. Лазарев правильно наголошує на необхідності відрізнити «міжнародний злочин» від «міжнародного делікту» [28, с. 173]. Виділення з міжнародних правопорушень «міжнародних злочинів»

і віднесення всіх інших правопорушень та міжнародних деліктів було широко визнане в радянській науці [29, с. 124]. Проект статей про відповідальність держав, підготовлений Комісією міжнародного права, п. 4 19 ст., містить загальне положення: «Будь-яка протиправна дія, що не є міжнародним злочином, відповідно до п. 2 становить міжнародний делікт» [30, с. 191].

Окрім цього, В.А. Василенко вводить поняття «квазіміжнародний делікт», за допомогою якого також показує особливості міжнародних злочинів та міжнародних деліктів. Під квазіміжнародним деліктом він трактує «злочинні дії фізичної особи, що суперечать приписам міжнародних угод або звичаїв, так само як і сформульовані на їхній основі норми внутрідержавного (національного) права [10, с. 171]. Далі він обґрунтовано доводить, що до квазіміжнародних деліктів відносять акції індивідів, які безпосередньо зачіпають інтереси інших держав і дезорганізують міжнародне спілкування: вбивство представника іноземної держави, порушення національних інтересів або рівноправності, фальшивомонетництво, незаконна торгівля наркотиками, незаконне втручання в діяльність цивільної авіації та інші. Не можна не погодитися з висновком В.А. Василенка, що квазіміжнародні делікти скоюють індивіди, які не є посадовими особами і діють не від імені і за уповноваженням держави, а порушують національне законодавство особисто. «Тому квазіміжнародні делікти не можуть бути підставою до відповідальності держави» [10, с. 172].

Найбільш тяжкі міжнародні злочини – це такі міжнародні правопорушення, які ставлять під загрозу знищення існуючий міжнародний порядок, що посягають на права та інтереси всього світового співтовариства, як правило, здійснюються з неправомірним застосуванням збройних сил, інших неправомірних примусових заходів, що ставлять під загрозу існування держави тощо, – пишуть О.В. Задорожний, В.Р. Буткевич, В.В. Мицик [31, с. 114–115]. Зі сказаного можна зробити висновок, що поняттям «найбільш тяжкі міжнародні злочини» охоплюються діяння держав та індивідів. Цієї позиції дотримуються й інші українські вчені.

Н.А. Зелінська зазначає, що міжнародний злочин – це посягання на універсальну етику та загальнолюдські цінності, що підлягає солідарному кримінальному переслідуванню держав або світового співтовариства в цілому. З одного боку, такий підхід дозволяє виключити з сфери солідарного кримінального переслідування держав злочину, що не володіють «абсолютної злочинністю», з іншого – посилює ступінь солідарності держав у застосуванні кримінальної репресії щодо «надзлочинних» діянь до рівня створення судів, які мають міжнародну кримінальну юрисдикцію [32, с. 63].

В.І. Ролінський стверджує, що в юридичній доктрині міжнародні злочини були виділені в особливу категорію правопорушень у результаті тієї великої суспільної небезпеки, яку вони представляють не тільки для окремих держав, а й усього людства [33, с. 63].

Насамкінець слід погодитися з С.М. Мохончуком, який наголошує, що сучасна юридична наука пропонує для характеристики розвитку складів міжнародних злочинів, отже, і злочинів проти миру і безпеки людства, використовувати їхні так звані історичні модифікації, що відображають генезу поняття міжнародного злочину загалом та ґрунтуються на різних рівнях кодифікованості норм міжнародного права в різні історичні періоди:

1) «нюрнберзька» модифікація, сконструйована нюрнберзьким і токійським прецедентами. У цей період були вперше запропоновані окремі склади злочинів проти миру і людяно-

сті, воєнних злочинів та створені передумови для юридичного закріплення відповідальності за вчинення таких злочинів;

2) «постнюрнберзька» модифікація, що сформувалася в постнюрнберзький період під впливом національної судової практики і розвитку міжнародного права. Концепція міжнародного злочину відображається і розвивається в багатьох міжнародно-правових документах, визначаються підстави та принципи відповідальності за вчинення цього злочину;

3) «гаазька», формування якої пов'язано зі створенням й діяльністю міжнародних трибуналів у Гаазі та Аруші, в основу якої була закладена пріоритетність міжнародної юрисдикції створених рішенням Ради Безпеки ООН кримінальних трибуналів ad hoc. «Гаазька» модифікація не «прив'язує» міжнародний злочин виключно до збройного

конфлікту. Розширюється коло суб'єктів цих злочинів, до яких віднесені не тільки представники державної влади, але й всі інші особи, що діють у рамках певної політики як державних, так і опозиційних сил. Саме ця модифікація міжнародного злочину відступає від уявлення про безпосередній зв'язок злочину індивіда і правопорушення держави, тобто персоналізованого злочину держави;

4) «римська», закладена в Римському статуті Міжнародного кримінального суду, є найбільш повною і враховує попередній досвід щодо формулювання складів більшості злочинів проти миру і безпеки людства [34, с. 456–457].

Висновки. На підставі вищезазначеного можна підсумувати, що міжнародні злочини – це такі протиправні діяння, що можуть бути вчинені в результаті тяжкого порушення міжнародних зобов'язань, які мають основоположне значення для забезпечення міжнародного миру і безпеки, права народів на самовизначення, захисту людської особистості, захисту навколишнього середовища, або коли порушено інтереси не лише безпосередньо постраждалої держави, а й міжнародного співтовариства загалом. Значення цього положення полягає в тому, що за його допомогою закладена міцна міжнародно-правова основа для створення більш жорсткого режиму відповідальності за міжнародні злочини.

Таке розуміння міжнародних злочинів відіграє велику роль з практичної точки зору для підтримання міжнародного правопорядку й ефективного розвитку міжнародних відносин у дусі миру та взаєморозуміння. Питання про з'ясування характеру правопорушення також має велике теоретичне і практичне значення – якщо при вирішенні питання про те чи наявне міжнародне правопорушення потрібно керуватися фактом порушення міжнародного зобов'язання незалежно від об'єкта останнього, то при визначенні наявності міжнародного злочину встановлюють особливий об'єкт такого правопорушення. Об'єктом міжнародного злочину є відносини держав, які регулюють життєво важливі інтереси міжнародного співтовариства. Отже, тут важлива значимість порушених міжнародних зобов'язань, їхній характер і зацікавленість не однієї, а багатьох або всіх держав. Порушення зобов'язань, відповідно до міжнародно-правових норм, які мають основоположне значення для життєво важливих інтересів, становитимуть собою міжнародний злочин, який є підставою для підвищеної відповідальності. Для кваліфікації міжнародно-правових дій як міжнародного злочину необхідно, щоб порушене зобов'язання держави було основоположним для забезпечення життєво важливих інтересів міжнародного співтовариства, яке пов'язане з природною основою життя кожної людини, з самими умовами існування народів, усього людства. Природно, що міжнародно-правові дії подібного роду пов'язані з зобов'язаннями erga omnes і стосуються загальних інтересів всіх держав. Тому поняття міжнародного злочину

можна визначити як особливо небезпечне міжнародне правопорушення, що посягає на життєво важливі інтереси держав і націй, підриваючи найважливіші принципи міжнародного права та становлячи загрозу міжнародному миру і безпеці. Визначення міжнародного злочину дає змогу вважати такими лише ті дії, що є небезпечними для людства, для нормальних відносин між державами, незалежно від їхнього соціально-політичного устрою.

Література:

1. Доклад Комиссии международного права о работе ее шестой сессии, 3 июня – 28 июля 1954 г. – Нью-Йорк. – 1954. – С. II.
2. Ст. 6 Устава Международного военного трибунала от 8 августа 1945 г. // Сборник действующих договоров – Вып. II. – С. 165–172.
3. Трайнин А.Н. Защита мира и уголовный закон / А.Н. Трайнин. – М. – 1969. – 23 с.
4. Сборник действующих договоров. – Вып. XXXII. – М. – 1975. – 58 с.
5. Доклад комиссии международного права о работе ее двадцать восьмой сессии 3 мая – 23 июля 1972 г. Док. ООН А/34/194. – 21 с.
6. Левин Д.Б. Проблема ответственности в науке международного права / Д.Б. Левин. – Известия Академии Наук СССР (отделение экономики и права). – 1946. – № 2. – 105 с.
7. Тункин Г.И. Вопросы теории международного права / Г.И. Тункин. – М. : Юрид. лит., 1962. – 297 с.
8. Моджорян Л.А. Основные права и обязанности государств / Л.А. Моджорян. – М. : Юрид. лит. – 1965. – С. 216–217.
9. Левин Д.Б. Ответственность государств в современном международном праве / Д.Б. Левин. – М. : Междунар. Отношения. – 1966. – 39 с.
10. Василенко В.А. Ответственность государства за международные правонарушения / В.А. Василенко. – К. : Вища школа. – 1976. – С. 170–190.
11. Дмитрієв А., Муравйов В. Міжнародне публічне право : [навч. посіб.] / А. Дмитрієв, В. Муравйов – К. – 2000. – 286 с.
12. Стрельцов С.Л. Экономичні злочини: внутрідержавні та міжнародні аспекти : [навч. посіб.] / С.Л. Стрельцов – Одеса. – 2000. – 424 с.
13. Shupilov V.P. General Comments on the Draft International Criminal Code / V.P. Shupilov // Review Internationale de Droit Penal 3-4. – 1981. – 373 p.
14. Доклад Комиссии международного права о работе ее двадцать восьмой сессии 3 мая – 23 июля 1972 г. – 191 с.
15. ICJ. Report. – 1970. – P. 32.
16. Лазарев М.И. Империалистические военные базы на чужих территориях и международное право / М.И. Лазарев. – М. : ИМО. – 1963. – 178 с.
17. Моджорян Л.А. Ответственность в современном международном праве // Советский ежегодник международного права / Л.А. Моджорян. – 1970. – М., 1971. – 143 с.
18. Курс международного права в 6-и томах. – Т. 5. – М., 1969. – 431 с.
19. Report of the International Law Commission on Work of its Thirty-sixth Session, 7 May – 27 July 1984, U.N. General Assembly (U.N.) Official Record. Supp. (№ 10), at 539110 (1984).
20. United Nations Treaty Series, vol. 82. – 279 p.
21. History of the United Nations War Crimes Commission and Development of War (London) H.M Stationary Office, 1948. – 175 p.
22. Рез. Генеральной Ассамблеи ООН 95 (I) от 12 декабря 1946 г. и рез. 170 (II) от 21 ноября 1947 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org/ru/ga/2/docs/2res.shtml>.
23. Колосов Ю.М. Хартия экономических прав и обязанностей государств 1974 г. // Действующее международное право / Ю.М. Колосов и Э.С. Кривчикова. – М., 1999. – Т. 3. – С. 135–145.
24. Конвенция о предупреждении преступления геноцида и наказании за него от 9 декабря 1948 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/genocide.shtml.
25. Treaty on the prohibition of the Emplacement of Nuclear Weapons and Other Weapons and. Other Weapons of Mass Destruction on the Seabed and the Ocean Floor and in the Subsoil There of signed, at Washington, London and Moscow, 11 February 1971.
26. Strupp K. Les regles generales du droit de la paix, «Recueil des cours d'Academie de droit international», t. 47 (1934–I). – 557 p.
27. Guggenheim P. Les principes de droit international public, «Recueil des cours d'Academie de droit international», t. 80 (1954–I). – 132 p.
28. Лазарев М.И. Империалистические военные базы на чужих территориях и международное право / М.И. Лазарев. – М. : МО. – 1963. – 173 с.
29. Курис П.М. Международные правонарушения и ответственность государства / П.М. Курис. – Вильнюс, 1973. – 124 с.
30. Доклад Комиссии международного права о работе ее двадцатой сессии, 3 мая – 23 июля 1976 г. – 191 с.
31. Задорожний О.В., Буткевич В.Г., Мицик В.В. Конспект лекцій з основ теорії міжнародного права / О.В. Задорожний, В.Г. Буткевич, В.В. Мицик. – К., 2001. – С. 114–115.
32. Зелінська Н.А. Міжнародні злочини і міжнародна злочинність: Монографія / Н.А. Зелінська – Одеса : Юридична література. – 2006. – 487 с.
33. Ролінський В.І. Міжнародне кримінальне право: Загальна і особлива частини: навчальний посібник / В.І. Ролінський. – К. : Кафедра, 2012. – 63 с.
34. Мохончук С.М. Злочини проти миру та безпеки людства: генезис, еволюція, сучасна регламентація у кримінальному праві та законі : [монографія] / С.М. Мохончук. – Х. : Право, 2013. – С. 456–457.
35. Гнатівський М.М. Злочини проти людяності у сучасному міжнародному кримінальному праві / М.М. Гнатівський. – Український щорічник міжнародного права. – 2007. – С. 171–213.

Столярский О. В. Отдельные доктринальные подходы к дефиниции международных преступлений в международном уголовном праве

Аннотация. В статье исследуются отдельные доктринальные подходы к дефиниции международных преступлений в международном уголовном праве, анализируются нормы международного уголовного права в этой сфере.

Ключевые слова: доктрина, дефиниция, международное преступление, международное уголовное право.

Stolyarskiy O. Separate doctrinal approaches to the definitions of international crimes in international criminal law

Summary. This article examines individual doctrinal approaches to the definitions of international crimes in international criminal law, analyzes the norms of international criminal law in this area.

Key words: doctrine, definition, international crime, international criminal law.